

Галуцько Валентин Васильович,

доктор юридичних наук, професор, академік АН ВО України

Єщук Ольга Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент

ТУРБОТА ПРО БАТЬКІВ ЯК ЧИННИК БАГАТСТВА ДІТЕЙ

В статті доведено, що проведення політики розвинутими демократичними соціальними державами щодо утримання не працездатних осіб у відриві від родини отримала краху. Такі держави усе більше скочуються у демографічну та фінансову безодню. І навпаки, у кількісній боротьбі та фінансовій ефективності перемагають ті нації, які зберегли традиційно-релігійну систему утримання літніх батьків в родині. Усе це вимагає коректування політики та юридичних засобів її втілення в демократичних соціальних державах стосовно поступового переходу на утримання пенсіонерів за рахунок їх працездатних дітей на основі реалізації правових норм встановлених державою.

Ключові слова: *батьки, діти, пенсія, родина, сім'я, традиція.*

Галуцько В., Єщук О. Забота о родителях как фактор богатства детей

В статье доказано, что проведение политики развитыми демократическими социальными государствами по содержанию не трудоспособных лиц в отрыве от семьи получила крах. Такие государства все больше скатываются в демографическую и финансовую бездну. И наоборот, в количественной борьбе и финансовой эффективности побеждают те нации, которые сохранили традиционную религиозную систему содержания пожилых родителей в семье. Все это требует корректировки политики и юридических средств ее воплощения в демократических социальных государствах относительно постепенного перехода на содержание пожилых людей за счет их трудоспособных детей на основе реализации правовых норм установленных государством.

Ключевые слова: *родители, дети, пенсия, семья, семья, традиция.*

Halunko V., Yeshchuk O. If Working Children Financially Parents provide they have High Social Status (wealth)

The article proved that public policy retention pensioners apart from family is a bad. Social and legal state more have demographic and financial problems. Nations have retained traditional and religious system retention elderly parents in a family are more effective. Demographic and social state will have adjusted policies and legal means in relation to transition the maintenance of pensioners at the expense able-bodied children

Keywords: children, family, family, parents, pension, tradition.

Актуальність теми. Турбота батьків за дітей, і навпаки, дорослих дітей про літніх батьків є природними цінностями, які на протязі тисячоліть не підлягали переоцінці. Однак в останнє століття у розвинутих країнах народжуваність дітей різко знизилася, більш того, все більшої популярності набуває рух за добровільну бездітність. З другого боку, значна частина людей середнього віку не достатньо піклується про літніх батьків.

Український народ протягом тисячоліть виробляв мудрі моральні критерії, які передавались із покоління в покоління, в яких суспільні відносини дітей і батьків були одвічним клубком, тісно змотаним у родовідну спілку, в якому мати й батько жили й працювали для забезпечення щастя своїх дітей [11]. З другого боку, на протязі тисячоліть дорослі діти турбувалися про літніх батьків, забезпечуючи їм достойну старість. Держава у ці відносини тривалий час не втручалася, ні адміністративно, ні шляхом встановлення норм права.

Мудрий український народ врегульовував ці складні суспільні відносини за допомогою інших соціальних норм: норм-традицій, норм-моралі та релігійних норм. На кінець 20 років ХХ століття ці відносини в українському селі були доскональними: батьки, у більшості заможні селяни, виховували і утримували дітей, яких було багато, а дорослі діти турбувалися про літніх батьків, які проживаючи разом з ними та їх утриманні.

Однак незалежність українського селянства від комуністичної влади не давали покою в Кремлі. Шляхом грабежу селян, який привів до голодомору 1932/1933 років було знищено більше 5 мільйонів українців. Одночасно була знищена і традиційна система забезпечення непрацездатних. Родина перестала бути надійним джерелом утримання літніх людей, держава почала вводити монополію у цій сфері: забираючи частину доходу у працюючих та віддаючи його пенсіонерам. В кінцевому результаті держава практично знищила традиційну систему забезпечення літніх людей.

Значна частина сучасних людей не тільки матеріально не турбуються про своїх літніх батьків, але з ними рідно зустрічаються і навіть не телефонують їм. Друга частина громадян середнього віку, яка добровільно здійснює матеріальну підтримку своїх батьків знаходиться під подвійним фінансовим тиском. Держава забирає у них через єдиний соціальний внесок значну суму коштів, а як правило платить батькам мінімальну жебрацьку пенсію. Тим самим, діти змушені платити на утримання своїх батьків два рази. Перший раз примусово державі, другий раз добровільно, так як на державну пенсію батьки прожити не можуть.

Це приводить, до багатьох негативних чинників, первинним із яких є не зацікавленість громадян мати багатодітні родини, як результат катастрофічний демографічний стан: кількість пенсіонерів в Україні перевищила кількість працюючих. Солідарна система пенсійного забезпечення в Україні зазнала краху. Відрахування працюючих до пенсійного фонду є одними із самих високих у світі, дефіцит пенсійного фонду величезний, а пенсії найменші в Європі. Тим самим, ми маємо проблему, яка не має простого вирішення, але є нагальною, так як губить націю, державу і бізнес, одночасно не забезпечується достойна старість літнім громадянам.

Огляд останніх досліджень. До проблеми утримання непрацездатних звертали свою увагу вчені В. Андрійв [1], В. Даценко [3], Ж. Дробот [4], О. Ковальчук [7], Т. Кравчук [8], Ю. Кульков [9], Лі Хай Лін [10], С. Руднева [11], О. Савенко [12], С. Сивак [13], І. Сирота [14], А. Скоробогатько [15], Б. Сташків [16], М. Стельмахович [17], Б. Стычинский [18], В. Швець [19], М. Шумило [20] та ін. Проте, безпосередньо проблему турботи про батьків як чинника заможності дітей вони не розглядали, а зосереджували свої наукові пошуки на інших, більш загальних, спеціальних чи суміжних дослідженнях.

Мета статті полягає в тому, щоб основі філософії права, аналізу статистичних даних щодо демографічної ситуації, теорії глобалізації, теорії держави і права, положень трудового та адміністративного права розкрити безпосередній право-економічний зв'язок між юридичними чинниками турботи про батьків працездатними дітьми із досягнутим рівнем соціального статусу других.

Виклад основних положень. Турботу про батьків можна розглядати з багатьох сторін. Первиною на нашу думку, є теологічна теорія. З погляду християнської релігії турботу про батьків є четвертою заповіддю Божою:

«Шануй батька твого і матір твою, щоб тобі було добре і щоб ти довго прожив на землі». Четверта заповідь є єдиною, до якої додано обітницю. Ця заповідь не накладає заборони, вона вказує шлях до щастя, не лише у вічності, а й тут, на землі. Логіка цієї заповіді наступна: родина, найменша і найважливіша клітина суспільного життя. Яка родина — така громада, такий народ, така держава, такий увесь світ. На думку теологів, життя свідчить, що виховані діти, які дбають про батьків звичайно мають щасливе подружжя, добрих дітей та живуть у достатку [2].

Таким чином, турбота про батьків з погляду християнської релігії є заповіддю Божою, не дотримання якої накладає кару на недолугих дітей, як на землі так і на небі, практично таким особам Біблія прирікає на невдачу у всіх сферах суспільної діяльності.

Проте поступово у розвинутих країнах Європи і Північної Америки патріархально-релігійна філософія утримання літніх людей за рахунок дорослих дітей почала замінюватися на державне утримання шляхом виплати пенсій. У відповідності до Британської енциклопедії пенсії - це серії періодичних грошових виплат особі, яка отримує її за віком, інвалідності або завершення узгодженого терміну державної служби. Пенсійні платежі, як правило виплачуються до смерті людини [22].

Перші в світі державні пенсії з'явилися понад 100 років тому. Сама передова тоді країна Європи - Німеччина, ввела цей соціальний інститут в 1889 р. У Великобританії перші державні пенсії почали виплачувати 20 років потому - в 1908-му році, а в Сполучених Штатах - державна пенсійна система склалася в тридцять роки ХХ століття. В Україні, яка входила до складу радянської імперії право на пенсію по старості пересічні жителі міст отримали в 1956 р., а колгоспникам старість стали оплачувати з 1964 р. Пенсії виплачувалися повністю за рахунок державних і громадських коштів [5]. Без всякого сумніву, пенсії в той час були засобом соціального прогресу та гуманізму по відношенню до літніх людей.

В сучасній Україні пенсія— одноразова або регулярна грошова виплата (у розрахунку на місяць), яка призначається у встановленому державою порядку, як захід матеріального забезпечення певних категорій осіб за принципами пенсійного страхування, загальнолюдської солідарності та субсидування. Право на пенсію може виникнути протягом всього життя людини, починаючи з народження. В Україні розрізняють такі види пенсійних виплат: пенсія за віком, пенсія за інвалідністю (у тому числі каліцтва), пенсія у зв'язку з втратою годувальника (призначаються відповідно

до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»), довічна пенсія, довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя, одноразова пенсійна виплата, додаткові пенсії, пенсії за вислугу років (призначаються відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення»). Крім того, українське законодавство передбачає особливі умови нарахування пенсійних виплат для осіб, які підпадають під дію Законів України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною», «Про соціальний захист дітей війни», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про підвищення престижності шахтарської праці», «Про освіту», «Про державну службу» тощо.

Також слід зазначити, що словом «пенсія» називають також період часу в житті людини, протягом якого вона ніде не працює й отримує пенсійні виплати.

Іншими словами, в Україні, так як і в інших країнах Європи пенсії літніх людей ніяк не прив'язані до офіційних доходів їх дітей. Що в умовах демографічної кризи є не правильним і обґрунтовується наступним:

по-перше, втрачається матеріальна необхідність у людей заводити більше однієї максимум трьох дітей, в цьому ж аспекті зростає кількість осіб, які взагалі не хочуть мати дітей, а живуть виключно в своє задоволення – чайлдфріджери [21];

по-друге, що є наслідком першого, проходить старіння населення країни із усіма негативними наслідками, кількість працюючих знижується, а кількість пенсіонерів зростає;

по-третє, зростає навантаження на солідарну та інші пенсійні системи, які у більшості соціальних держав уже не справляються з перенавантаженням;

по-четверте, збільшується розмір відрахування із зарплати (на зарплату) працюючих, що в умовах СОТ та інших чинників глобалізації робить не конкурентною продукцію тих країн в яких існують державні пенсії. В таких умовах виграють ті країни в яких переважає традиційна система забезпечення не працездатних, наприклад Індія;

по-п'яте, високі розміри відрахувань до пенсійного фондів, створюють благодатні умови для корупції та приховування фонду зарплати (зарплати в конвертах);

по-шосте, проходить поступовий занепад економіки навіть індустріально розвинутих країн погіршується платіжний баланс соціальних держав;

по-сьоме, знижується купівельна спроможність осіб, які отримують пенсії;

по-восьме, втрачається соціальний зв'язок між дітьми та літніми батьками.

Тим самим, соціальна державна політика забезпечення літніх людей за рахунок виключно публічного перерозподілу коштів від працюючих до непрацюючих без врахування, родинних зв'язків (працюючі діти – не працездатні літні батьки) зазнає краху.

В науковій літературі, на наш погляд, мало сміливих думок, щодо вирішення цієї проблеми, так зокрема С.М. Сивак, спираючись на медичні наукові дослідження, пропонує відмовитись від пенсійного віку, як пенсійного юридичного факту, заливши його як правовстановлюючий юридичний факт у правовідносинах щодо забезпечення соціальними пенсіями. Вона пропонує, щоб держава встановила мінімально необхідний страховий стаж для виникнення права на пенсію та закріпила відповідний механізм розрахунку розміру пенсії, а особа, набувши мінімально необхідного страхового стажу, самостійно вирішуватиме можливість звернення за пенсією. З чим ми не можемо погодитися, у повному обсязі. З першою тезою, що пенсія має призначатися не за віком, а за станом здоров'я ми згодні, однак погодитися на достроковий вихід на пенсію при наявності відповідного стажу було б не виваженим рішенням [13]. На нашу думку, провідним чинником забезпечення літніх людей мають стати доходи їх працюючих дітей, що має здійснюватися на основі правових норм встановлених державою.

Виникає питання: невже треба відмовитися від державного перерозподілу коштів від працюючих до не працюючих, практично відмовитися від державою гарантованих пенсій? Ні, ні в якому разі! Соціальних прогрес не спинити. Пенсії є, і мають бути провідним чинником забезпечення не працездатних. Однак, їх треба частково, або повністю прив'язати до відрахувань до пенсійного фонду працюючих дітей. В умовах персоналізації відрахувань та виплачуваних пенсій технічно це здійснити не важко.

Що ми пропонуємо?: 1) для усіх вже застрахованих у пенсійному фонді осіб нарахування пенсій має здійснюватися компетентним публічним органом у відповідності до діючого законодавства;

2) на перший час для усіх працюючих сума відрахувань до пенсійного фонду не змінюється;

3) формально прив'язати пенсії батьків до виплат до пенсійного фонду працюючих дітей. Кожний пенсіонер має знати, яку частину його пенсії фінансують діти. Якщо кошти дітей не покривають розміру пенсій батьків то різниця дотується за рахунок інших коштів пенсійного фонду або держави. Якщо перевищує, то батькам виплачується збільшена за рахунок дітей пенсія;

4) особи, які не мають не працюючих батьків сплачують внески до пенсійного фонду на загальних засадах і розмірах;

5) особи, які в майбутньому будуть реєструватися в пенсійному фонді, мають знати, що при виході на пенсію держава їм буде гарантувати тільки мінімальну пенсію. Джерелом збільшених пенсій може бути відрахування із зарплати працюючих дітей, що перевищує мінімальну пенсію, або кошти добровільного пенсійного страхування.

Висновки. Отже, встановлення персоніфікованого взаємозв'язку розміру пенсій літніх людей від кількості працюючих дітей та розміру їх зарплати дасть можливість більш справедливо та на вищому рівні забезпечити достойну старість громадянам, поступово вирішить демографічну кризу та забезпечить конкурентоспроможність економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андріїв В.М. Трудовий стаж за законодавством України: автореф. дис....канд. юрид. наук: 12.00.05. / Національний університет ім. Тараса Шевченка. –Київ, – 1997. – 18 с.

2. Біблія, або Книги Святого письма Старого й Нового Завіту: із мови давньоєврейської та грецької на укр. наново перекладена. –К. : Біблійні товариства, 1995. –296 с.

3. Даценко В. В. Пенсійне страхування в фінансовій системі держави: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / В. В. Даценко ; ДВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". – Суми, 2011. – 20 с.

4. Дробот Ж. А. Правове регулювання пенсійного страхування у разі втрати годувальника: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Ж. А. Дробот ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2010. – 20 с.

5. Закон Союза Советских Социалистических Республик «О государственных пенсиях» // Ведомости Верховного Совета. – 1956.–№ 15.– ст. 313.

6. Заповідь 4. Шануй свого отця і матір, щоб тобі було добре і щоб ти довго прожив на землі : [Електронний ресурс] // Українська дитяча бібліотека. – 2015. – Режим доступу: <http://ditky.in.ua/hrystyjanska-etyka/509-zarovid4>

7. Ковальчук О.В. Українське народознавство. / О.В. Ковальчук – Київ. Либідь, 1994. – 186 с.

8. Кравчук Т.В. Пенсійне забезпечення у разі втрати годувальника у солідарній пенсійній системі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Т.В. Кравчук ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2008. – 20 с.

9. Кульков Ю. А. Організаційно-економічний механізм розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Ю. А. Кульков ; Класич. приват. ун-т. — Запоріжжя, 2011. — 20 с.

10. Лі Хай Лінь Бідність як об'єкт соціально-економічної політики: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / Лі Хай Лінь ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. –Х., 2001. – 16 с.

11. Руднева С. Батько і мати – два сонця гарячих: [Електронний ресурс] / Світлана Руднева // Бобровицький коледж економіки та менеджменту ім. О. Майнової. – 2015. – Режим доступу: http://teacher.at.ua/publ/scenarij_rodinnogo_svjata_batko_i_mati_dva_soncja_garjachi/20-1-0-17794

12. Савенко О.Л. Економічний механізм державного регулювання доходів населення в ринкових умовах: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / О.Л. Савенко ; Н.-д. екон. ін-т М-ва економіки та з питань європ. інтегр. України. –К., 2002. – 16 с.

13. Сивак С.М. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / С.М. Сивак ; Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. –К., 1999. – 17 с.

14. Сирота І.М. Право пенсійного забезпечення в Україні / І.М. Сирота. - Київ: Юрінком Інтер,1998. –283 с.

15. Скоробогатько А.В. Правове регулювання пенсійного забезпечення наукових працівників: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / А.В. Скоробогатько ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2004. – 19 с

16. Сташків Б.І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення: автореф. дис.....канд. юрид. наук / Національний університет ім. Т. Шевченка. - Київ, 1997. - 19с.

17. Стельмахович М.Г. Виховний потенціал української родини // Учитель, 1998. – № 6.

18. Стычинский Б.С. Проблемы совершенствования правового регулирования социологического обеспечения граждан: автореф. дисс..... канд. юрид. наук : 12.00.05. / Укр. юрид. академия. – Харьков, 1992. – 19 с.

19. Швець В.О. Правове регулювання пенсійного забезпечення суддів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / В. О. Швець; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. — К., 2010. — 20 с.

20. Шумило М.М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / М.М. Шумило ; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2009. — 20 с.

21. Childfree, або Життя без дітей: [Електронний ресурс] // Health Style. – 2015. – Режим доступу: <http://kayiles.ru/page/childfree-abo-zhittja-bez-ditej>

22. Pension: [Електронний ресурс] // ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. – 2015. – Режим доступу: <http://www.britannica.com/topic/pension>